

Wie doet (er) wat?

De reacties op het WRR-rapport *Plaats en toekomst van de Nederlandse industrie* lopen nogal uiteen, maar zeker is dat het rapport het denken heeft losgemaakt. Er is een verschuiving in de discussieonderwerpen te constateren, terwijl ook de positiebepalingen (mede als gevolg daarvan) zich wijzigen. Weliswaar blijven enkelen op oude trommels roffelen, maar de aardigheid daarvan is er gauw af wanneer men op realiteiten stuit. In het nummer van *FEM* waar de reacties van twee figuren uit ondernemerskring, naast die van twee hoogleraren en vertegenwoordigers van (politieke) instituten, in één artikel zijn samengevat 1) komt mr. Van Veen er weer eens op wijzen dat niet de ondernemingen zelf, maar de randvoorwaarden (waaronder vooral arbeidskosten) de oorzaak van de moeilijkheden in de industrie zijn. De overheid kan en moet die randvoorwaarden beïnvloeden: „Je kunt op grond van allerlei mooie adviezen wel investeringen aanmoedigen, maar het zal b.v. blijken dat wij toch te duur zijn”. De algemeen secretaris van de FME, drs. De Wit, acht het WRR-rapport „... een stuk van professoren, die centraal aan de economie sleutelen ...”, een „zeer theoretische benadering”. In hetzelfde artikel zegt prof. Kreiken, dat in een sector geen beleid valt te voeren, want er zou geen scharnierpunt, d.w.z. een punt waar beslissingen worden genomen, bestaan. En prof. Kolnaar meent, generaliserend, dat de overheid, of centrale commissies haar informatie toch bij de ondernemers moet halen, en „als de ondernemers het niet kunnen, kan de overheid het zeker niet”.

Deze reacties zijn m.i. teleurstellend. Wil men in Nederland een serieuze discussie over deze problematiek, dan dient men op argumenten in te gaan. De te berde gebrachte punten zijn namelijk in het WRR-rapport al uitvoerig besproken 2). Het punt van de duurre en het concurrentievermogen van de Nederlandse industrie wordt behandeld op de blz. 38-42. Op de opmerking dat de sector geen scharnierpunt zou hebben en daarom geen beleid mogelijk zou maken, gaat het rapport in extenso in op de blz. 174-177. Is het collega Kreiken ontgaan dat er sectorbeleid wordt gevoerd door kartels, coöperaties, dominante ondernemingen, verkoopsyndicaten, inkoopcombinaties, veilingen, joint ventures, en dergelijke samenwerkingsvormen? Kolnaars opmerking miskent de toch overduidelijke stelling in het WRR-rapport (blz. 172 e.v.) dat beoogd wordt, om met behoud van het huidige patroon van de economische orde, tot activiteiten te komen die de heersende impasse kunnen doorbreken op een wijze die past bij de Nederlandse tradities. Er behoort en behoeft geen tegenstelling ter zake te bestaan tussen overheid en ondernemers; integendeel, de samenwerking is Nederland in het verleden dikwijls ten goede gekomen evenals de betreffende ondernemingen. Het ging daarbij niet om kleine sectoren

of een gering aantal gevallen. Men kan integendeel zeggen dat het begin van expansieperioden in de Nederlandse economische geschiedenis bijna steeds gepaard is gegaan met gerichte stichting of stimulering van overheidswege van ondernemingen. Dat het WRR-rapport ten slotte een „professorenrapport” is, zoals drs. De Wit zegt, kan men bezwaarlijk als een gebrek aanzien. Indien het goed beredeneerd is, feitelijk goed onderbouwd, voorzien van creatieve ideeën, realistisch en verwezenlijkbaar, is er dunkt mij niets tegen dat het door hoogleraren (vergeet overigens de anderen niet!) is opgesteld. „Ce ne sont que des gueux” is toch geen argument, zoals rechtgeaarde Nederlanders weten? Hoogleraren hebben trouwens in de Nederlandse algemene en economische geschiedenis een niet onbelangrijke rol gespeeld: telt u maar na in de *Erfletters van onze beschaving* van de Romeïns.

Het zou een vooruitgang zijn, indien de discussies over structuurpolitiek in Nederland zoveel mogelijk aan ideologische duidelijkheid zouden opleveren. B. Ward schetst in zijn boek *The ideal worlds of economics* 3) de drie grondvisies die volgens hem het economisch denken (althans in de Angelsaksische wereld) beheersen: de liberale (d.w.z. progressief-pragmatische), de radicale en de conservatieve wereldvisies, die niet met de economische wetenschap gelijkgesteld mogen worden, maar haar wel beïnvloeden. Het merendeel der economisten is volgens Ward „liberal-orientated”, althans in de circa 15 Westerse landen die een hoog per capita inkomen, een parlementaire democratie en een „open” samenleving hebben. De kenmerken van die pragmatisch/progressieve instelling zijn aanvaarding van de bestaande samenleving als uitgangspunt, poging tot stap voor stap verbetering van wat er niet goed zit, afwijzing van utopia's en nadruk op productiviteitsvergroting bij veranderingen, omdat verbeteringen kostbaar zijn. Vermoedelijk terecht, zegt Ward dat deze instelling tegenover de samenleving en haar problemen in detail en per stap niet zoveel, maar in totaal en geaccumuleerd zeer veel heeft opgeleverd gedurende de laatste decennia. In de bovengeschetste zin is het WRR-rapport eerder liberaal-progressief dan radicaal of conservatief te noemen. Het wil bestaande en toekomstige zwakheden in de Nederlandse structuur verhelpen

door, uitgaande van een markteconomische orde verbeteringen tot stand te brengen.

Men kan er enige twijfels over hebben of hiertoe de voorgestelde bestuurlijke organisatie (blz. 184.) niet te zwaar is. De beide eerste taken van de voorgestelde Regeringscommissie t.w. bundeling van kennis en ervaring, en advisering, zijn een sine qua non: het moet een ieder zo langzamerhand duidelijk zijn dat dit de enige nog open weg is, om in een markteconomie structuurbeleid te voeren (indien men geen structuurbeleid wenst, zou men dit ook duidelijk moeten zeggen). Of de derde taak: uitvoering van en controle op het voorgestelde structuurbeleid eveneens — met de uitvoerende lichamen — nationale ontwikkelingsmaatschappij en sectorcommissies — onder de regeringscommissie moet worden gebracht, heeft m.i. meer voeten in de aarde. De motivatie ervóór is uiteraard dat zodoende een doeltreffend en slagvaardig beleid mogelijk wordt gemaakt. Bovendien is de politieke waarborg ingebouwd dat de regering belangrijke uitvoeringsbesluiten van de regeringscommissie moet goedkeuren en aanvullende regels kan stellen (blz. 185). De wet, waarbij de opdracht wordt omschreven, zou een raamwet zijn; prioriteiten en randvoorwaarden, die het zittende bewind wil introduceren, kunnen per algemene maatregel van bestuur worden vastgesteld.

Het is duidelijk dat hier een keuze moet worden gemaakt: in zekere zin boten doeltreffendheid en politieke regeringsverantwoordelijkheid. Het zou onjuist zijn om te beweren dat de laatste in een democratische samenleving moet prevaleren. Zowel in de Bondsrepubliek als in Engeland heeft men bij soortgelijke instituten voor het eerste gekozen. Regering en Tweede Kamer zouden met name dit punt eens serieus moeten bespreken, en overwegen of een bestuurlijke organisatie voor het structuurbeleid die met handen en voeten aan een politieke bewindvoerder is gebonden, nog wel de moeite waard is. Van de andere kant zou men ook het structuurbeleid als een permanente, bij de wet vastgelegde regeringsverantwoordelijkheid kunnen zien, en het uitvoerend apparaat (dat niettemin zwaar bewerkvaardigd zou dienen te worden) kunnen integreren in een versterkt Departement van Economische Zaken. De achtergrond van deze gedachte is enerzijds dat structuurveranderingen in de Nederlandse economie voortdurend (en niet alleen de komende vijf jaren) optreden, en anderzijds dat onze Nederlandse interpretatie van de democratische regeringsverantwoordelijkheid tot nu toe ministeriële verantwoordelijkheid behelst.

Hoe dan ook: de econoom tilt zwaar aan uitkomsten; structuurbeleid dat geen resultaten oplevert kan beter achterwege blijven.

H. W. de Jong

1) *FEM*, nr. 14, 10 juli 1980.
2) Zie ook de reactie van prof. Van der Zwan in *FEM* van 21 augustus 1980.
3) B. Ward, *The ideal world of economics. Liberal, radical and conservative world views*, Basic Books Inc., New York 1979.